

Total Marks: 75

Time: 2 ½ Hours

Q.1 Answer in two sentences (Any Six). (12)

- Explain any two features of the Government of India Act 1935.
- When Writ of Certiorari can be enforced?
- Explain any four Fundamental Duties.
- What is Ex Post Facto Law?
- What do you understand by uniform civil code?
- What is traffic in human beings and beggar as per Article 23 of the Indian Constitution?
- What is Judicial Review?
- What is Secularism?

Q.2 Write short notes on any two of the following. (12)

- Cultural & Educational Rights
- Right to Education
- Tribunals
- Preamble

Q.3 Solve (any two). (12)

- Mr. A is an editor of a newspaper and writes anti government articles. The Police commissioner issues an order to Mr. A for submitting all his Articles for scrutiny before they are published.
  - Are these restrictions valid?
  - Does this order infringe any Fundamental right of Mr. A? If Yes, what remedies does he have?
- Vidya, a renowned environmental activist, is arrested by the state police for organizing a peaceful protest against the construction of a controversial dam that threatens to displace several indigenous communities and harm the local ecosystem. Vidya argues that her arrest is a violation of her constitutional right to freedom of speech and expression, as she was merely exercising her democratic right to dissent against environmental injustices.
  - In light of the circumstances presented, what legal arguments might Vidya's defence team raise to challenge her arrest, citing relevant constitutional provisions and previous judicial interpretations?
  - Considering the balance between individual rights and state interests, how might the court assess the legality of Vidya's arrest? Examine.

- c) A situation where a group of citizens discovers that their local municipal corporation has been neglecting its duty to maintain public parks, resulting in unsanitary conditions and safety hazards for the community. Frustrated by the lack of action from the municipal authorities despite repeated complaints, they decide to file a Petition in the High Court for justice.
- i. Which writ is maintainable in the present given situation? and why?
  - ii. In assessing the petition for a writ, what factors might the court consider to determine whether the municipal corporation's inaction constitutes a breach of its statutory duty?
- d) ABC governments bans sale of intoxicating substances in the State.
- i. Whether Such ban is valid? If yes, under which provision of the Indian Constitution.
  - ii. Does such ban take away Fundamental right to freedom of trade and profession under the Indian constitution?

Q.4 Answer **any three** of the following.

(39)

- a) Elucidate the essential characteristics of the Indian Constitution that facilitate its adaptability.
- b) Explain the role of the President, Parliament, and the Judiciary in the appointment and removal of judges from the Supreme Court as prescribed by the Indian Constitution with relevant case laws.
- c) Examine the importance of Article 14 of the Indian Constitution in guaranteeing both equality before the law and equal protection of laws with landmark judgements of the Supreme Court.
- d) Define the term "State" as outlined in Article 12 of the Indian Constitution, supported by relevant legal precedents.
- e) Explore Dr. B.R. Ambedkar's assertion regarding the novel aspect of the Directive Principles of State Policy within the Indian Constitution. Additionally, elucidate the distinction between Fundamental Rights and Directive Principles of State Policy.

मराठी भाषांतर

एकूणगुण: ७५

वेळ: २½ तास

प्र.१ दोन वाक्यात उत्तर द्या (कोणत्याही सहा).

(१२)

- अ) भारत सरकार कायदा १९३५ ची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
ब) रिट ऑफ सर्टिओरी केव्हा लागू केले जाऊ शकते?
क) कोणतीही चार मूलभूत कर्तव्ये स्पष्ट करा.
ड) एक्स पोस्ट फॅक्टो कायदा काय आहे?
इ) समान नागरी कायदा म्हणजे काय?
फ) भारतीय राज्यघटनेच्या अनुच्छेद २३ नुसार 'मानसाचा अपव्यपार' आणि 'बेगार' म्हणजे काय?
ग) न्यायिक पुनरावलोकन म्हणजे काय?
ह) धर्मनिरपेक्षता म्हणजे काय?

प्र.२ खालीलपैकी कोणत्याही दोन वर लहान टिपा लिहा.

(१२)

- e) सांस्कृतिक आणि शैक्षणिक अधिकार
ब) शिक्षणाचा अधिकार
क) न्यायाधिकरण
ड) प्रस्तावना

प्र.३ सोडवा (कोणतेही दोन).

(१२)

- अ) श्री. ए हे एका वृत्तपत्राचे संपादक आहेत आणि सरकारविरोधी लेख लिहितात. पोलीस आयुक्त श्री. ए यांना त्यांचे सर्व लेख प्रकाशित होण्यापूर्वी छाननीसाठी सादर करण्याचे आदेश देतात.
i हे निर्बंध वैध आहेत का?
ii हा आदेश श्री. ए च्या कोणत्याही मूलभूत अधिकाराचे उल्लंघन करतो का? जर होय, तर त्याच्याकडे कोणते उपाय आहेत?

ब) विद्या, एक प्रसिद्ध पर्यावरण कार्यकर्ती, अनेक स्वदेशी समुदायांचे विस्थापन आणि स्थानिक परिसंस्थेला हानी पोहोचवणाऱ्या वादग्रस्त धरणाच्या बांधकामाविरुद्ध शांततापूर्ण निषेध आयोजित केल्याबद्दल राज्य पोलिसांनी अटक केली आहे. विद्याने असा युक्तिवाद केला आहे की तिची अटक ही तिच्या भाषण आणि अभिव्यक्ती स्वातंत्र्याच्या घटनात्मक अधिकाराचे उल्लंघन आहे, कारण ती केवळ पर्यावरणीय अन्यायाविरुद्ध मत व्यक्त करण्याचा तिचा लोकशाही अधिकार वापरत होती.

- i. सादर केलेल्या परिस्थितीच्या प्रकाशात, संबंधित घटनात्मक तरतुदी आणि पूर्वीच्या न्यायिक व्याख्यांचा हवाला देऊन विद्याचा बचाव पथक तिच्या अटकेला आव्हान देण्यासाठी कोणते कायदेशीर युक्तिवाद करू शकेल?
- ii. वैयक्तिक हक्क आणि राज्याचे हित यांच्यातील समतोल लक्षात घेता, न्यायालय विद्याच्या अटकेच्या कायदेशीरतेचे मूल्यांकन कसे करेल? परीक्षण.

क) अशी परिस्थिती जेव्हा नागरिकांच्या एका गटाला आढळून येते की त्यांची स्थानिक महानगरपालिका सार्वजनिक उद्यानांची देखभाल करण्याच्या कर्तव्याकडे दुर्लक्ष करत आहे, परिणामी अस्वच्छ परिस्थिती आणि समुदायासाठी सुरक्षेला धोका निर्माण होतो. वारंवार तक्रारी करूनही पालिका अधिकाऱ्यांकडून कारवाई होत नसल्याने वैतागून त्यांनी न्यायासाठी उच्च न्यायालयात याचिका दाखल करण्याचा निर्णय घेतला.

- i. सध्याच्या परिस्थितीत कोणती रिट कायम ठेवण्यायोग्य आहे? आणि का?
- ii. रिटसाठीच्या याचिकेचे मूल्यांकन करताना, महापालिकेच्या निष्क्रियतेमुळे त्याच्या वैधानिक कर्तव्याचा भंग होतो की नाही हे ठरवण्यासाठी न्यायालय कोणत्या घटकांचा विचार करू शकते?

ड) अबक, सरकारांनी राज्यात मादक पदार्थांच्या विक्रीवर बंदी घातली आहे.

- i. अशी बंदी वैध आहे का? जर होय, तर भारतीय संविधानाच्या कोणत्या तरतुदीनुसार.
- ii. अशा बंदीमुळे भारतीय राज्यघटनेतील व्यापार आणि व्यवसाय स्वातंत्र्याचा मूलभूत अधिकार हिरावून घेतला जातो का?

- प्र.४ खालीलपैकी कोणत्याही तीन ची उत्तरे द्या. (३९)
- f) भारतीय राज्यघटनेची अत्यावश्यक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा जी तिची अनुकूलता सुलभ करतात.
- ब) भारतीय राज्यघटनेने विहित केलेल्या सर्वोच्च न्यायालयातील न्यायाधीशांची नियुक्ती आणि काढून टाकण्यात राष्ट्रपती, संसद आणि न्यायपालिकेची भूमिका संबंधित केस कायद्यांसह स्पष्ट करा.
- क) कायद्यासमोर समानता आणि सर्वोच्च न्यायालयाच्या ऐतिहासिक निकालांसह कायद्यांचे समान संरक्षण या दोन्हीची हमी देण्यासाठी भारतीय संविधानाच्या कलम १४ चे महत्त्व तपासा.
- ड) भारतीय राज्यघटनेच्या अनुच्छेद १२ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे "राज्य" या शब्दाची व्याख्या करा, संबंधित कायदेशीर उदाहरणांद्वारे समर्थित.
- इ) भारतीय राज्यघटनेतील राज्य धोरणाच्या मार्गदर्शक तत्वांच्या अभिनव पैलूंबाबत डॉ. आंबेडकरांचे विधान एकसप्लोर करा. याव्यतिरिक्त, मूलभूत अधिकार आणि राज्य धोरणाच्या निर्देशक तत्वांमधील फरक स्पष्ट करा.